

Міністерства економіки та Державного казначейства, які відображають поточне розпорядження бюджетними коштами. Йдеться про об'єднання бази даних Державного казначейства в єдиний інформаційно-аналітичний комплекс із використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного й телекомунікаційного обладнання для забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів захисту економіки, зміцнення їх спроможності щодо протидії злочинам.

Давидова Т. О. – кандидат юридичних наук, старший науковий консультант Національної академії Служби безпеки України

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЯК ФУНДАМЕНТ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження проблеми злочинності передбачає необхідність вивчення кримінологічної характеристики. До сьогодні поширеною залишається практика не звертатися до визначення такої характеристики, як атрибутивного поняття, визначаючи її складові дещо свавільно. Однак однозначність термінів, їх тлумачення та сприйняття є важливою умовою розвитку і використання наукового знання, оскільки понятійний апарат науки, його розвиненість є показником глибини наукового осягнення проблеми.

Кримінологічна характеристика є підґрунтям розуміння причин і умов злочинності, а отже й складення кримінологічного прогнозу та вироблення заходів запобігання. Саме тому її визначення потребує наукової виваженості.

Загальноприйнятим стало те, що науковці визначають кримінологічну характеристику конкретного виду злочинності, попри те, що поняття «кримінологічна характеристика», не отримавши розгорнутої теоретичної інтерпретації, стало аксіоматичним, увійшовши до понятійного апарату науки кримінології. Попри його постійне використання у різного роду працях з кримінології, дотині не вироблено універсального визначення терміна «кримінологічна характеристика злочинності, видів злочинності, злочинів». Різні дослідники трактують його по-різному, у зручній для себе формі,

спираючись на власний практичний досвід, наявну емпіричну базу, створюючи нові критерії в науці. Про такий стан речей кримінолог В. Б. Ястребов ще у 1980-х рр. сказав, що ілюзія загальновідомості, яка виникла, потягла за собою широке застосування терміна в дослідницьку практику. Це, як зазначав науковець, не сприяло відновленню цілісної картини злочину, а призвело до підміни кримінологічної характеристики неповним набором різноманітних якостей, без жодних ознак систематизованості, що унеможливило проведення поглибленого аналізу злочинності, взаємоперевірки результатів [1, с. 14–15]. На нашу думку, саме в зазначений період окреслене поняття досліджували досить ґрунтовно, що заклало фундамент до тлумачення поняття кримінологічної характеристики.

Науковці, що вивчають поняття кримінологічної характеристики і характеристику видів злочинності, розділилися на дві групи. Так, перша група вчених-кримінологів (А. І. Алексєєв, В. Є. Емінов, С. В. Максимов, Г. М. Міньковський, В. П. Сальніков, В. Б. Ястребов та ін.) зараховує до змісту характеристики багато складових: фактори злочинності, заходи запобігання тощо.

Так, у дослідженні В. Б. Ястребова кримінологічна характеристика злочинів є системою взаємопов'язаних ознак, що відображають: просторово-часові критерії злочинів; особливості, які мають значення для з'ясування детермінант злочинних проявів; особливості, важливі для організації попереджувальної діяльності [1, с. 14–20]. В. Є. Емінов визначив, що кримінологічна характеристика злочинів – це опис закономірних факторів, наслідків злочинності та якостей особистості злочинця. До складу такої кримінологічної характеристики він зарахував: фактори злочину, стан злочинності, тенденції злочинності, портрет особистості злочинця, характеристику наслідків [2, с. 34]. Згодом дослідник вказав, що зміст такої характеристики полягає у виявленні всіх ознак, що становлять її структуру. Тому він сформулював поняття кримінологічної характеристики узагальнено, як комплекс даних (достатня інформація) щодо певного виду (групи) злочинів або конкретного протиправного діяння, які використовують для розробки і реалізації профілактичних

заходів. Однак він не описав самі заходи запобіжного впливу, зазначивши, що порушується принцип загального та окремого. Причому В. Є. Емінов виокремив такі групи ознак кримінологічної характеристики:

- кримінологічно значущі ознаки – причини, об'єкт, особистість злочинця, його мотиви та мета, віктимологічні фактори, відомості, що розкривають кримінологічну ситуацію;

- ознаки, що визначають специфіку під час запобігання – вибір об'єкта та суб'єкта профілактики, джерела інформації про кримінологічну характеристику.

Також учений зазначив, що кримінологічна характеристика є вихідним етапом для оптимізації розробки і реалізації заходів запобігання злочинності.

До поняття кримінологічної характеристики низка вчених зараховує фактори злочинності (А. І. Алексєєв, В. С. Батиргарєєва, П. Т. Гета, І. І. Кучеров, С. В. Максимов), а деякі – навіть заходи запобігання.

На нашу думку, такий підхід є дещо невиправданим. Не варто зараховувати причини і умови явища до кримінологічної характеристики, оскільки вони є самостійним об'єктом пізнання, і встановивши якісні і кількісні показники злочинності, особливості особистості злочинця, можна виявити причиновий комплекс виду злочинності, злочинів, конкретні причини.

Представники другої групи науковців є прихильниками вузького тлумачення (І. М. Даньшин, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, М. І. Мельник, І. К. Туркевич та ін.). Вони не зараховують до поняття фактори злочинності і заходи з запобігання до поняття кримінологічної характеристики. Кримінологічна характеристика, на їхню думку, – це опис показників злочинів і характеристика особистості злочинця.

Ми погоджуємося з цією групою дослідників, оскільки саме такі складові кримінологічної характеристики (кількісні і якісні та особливості особистості злочинця) є визначальними для з'ясування причин конкретних злочинів і злочинності загалом. Так, кількісні та якісні показники стають передумовою для вивчення об'єктивних причин, особистість злочинця – суб'єктивних причин злочинності, а також заходів запобіжного впливу.

Здійснений аналіз наукової літератури дає підстави визначити поняття «кримінологічна характеристика злочинності, видів злочинності, окремих злочинів» як функціонально-змістовний аналіз кількісних та якісних показників злочинності, а також властивостей особистості злочинців, який застосовують для з'ясування закономірностей злочинності та розроблення заходів із протидії та запобіганню їй.

Дослідження зазначеного питання в теоретичній площині на сучасному етапі розвитку кримінології є актуальним. Також варто приділити більше уваги поняттю кількісних та якісних показників злочинності.

Список використаних джерел

1. Ястребов В. Б. К вопросу о понятии криминологической характеристики преступлений / В. Б. Ястребов // Вопросы борьбы с преступностью. – М., 1982. – Вып. 37. – С. 14–20.

2. Криминология : учеб. пособие / под общ. ред. В. Е. Эминова. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 160 с.

Джужа А. О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ВІКТИМОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИ ПОТЕРПІЛОГО

Під час аналізу проблеми самозбереження як універсальної мети життя людини, соціальної групи, суспільства спостерігаємо тенденцію до збільшення кількості негативних явищ, що призводять до втрати можливості самовідтворення. Безпеку в цьому контексті слід трактувати як нейтралізацію небезпеки. Створити віктимологічні умови для гарантування абсолютної безпеки вкрай складно. Тому віктимологічне забезпечення безпеки – це створення таких віктимологічних передумов у системі запобігання злочинам, за яких дію віктимогенних детермінантів, що спричиняють вияв кримінальної небезпеки, обмежують, щоб знизити її до прийняттого суспільством рівня. Отже, безпека – це прийнятний рівень небезпеки, який залежить від зусиль, докладених для обмеження дії «небезпечних» детермінантів [1, с. 17].